ÇINARALTI

HAFTALIK FİKİR, SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Çocuklarımız ..... Yusuf Ziya Ortaç
Coğrafi Türk Birliği ..... H. E. Erkilet
Milliyetçiliğin birkaç hakikatı Peyami Safa
Güzelleme (halk şiirlerinden) Ali Rıza Özkan
Türk ırkının devleti ..... Dr. M. Hakkı Akansel
O ülke (şiir) ..... Dündar Akünal
Hayrettin Paşa ..... Nejdet Sançar
Köy kızları oynuyor (şiir) ... Süreyya Endik
Tarihten sayfalar (şiir) ..... S. K. Söylemezoğlu
Irk meselesi ..... H. Namık Orkun
Kıyamet (şiir) ..... Edip Ayel
Üsküdarlı Ressam Ali Rıza ... Prof. Dr. A. S. Ünver
Bozlaklar ..... Salâhaddin Kutlu
Altay karşısında ..... Turodar Turerki
Konya (şiir) ..... Cemal Oğuz Öcal
Öz şiir nedir? ..... Edip Ayel
Ayıptır Arkadaşlar Ayıp! (İktibaslar) ..... Peyami Safa
Piyasa vatandaşlığı (iktibaslar) ..... Hıfzı Oğuz

Seçme, güzel şiirler, resimler.

Sayı : 32

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Kuruş : 10

Akbaba

En ince, milliyetçi mizah gazetesi

Her sayısında; Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon gibi en tanınmış edıblerin yazılarını, Cemal Nadir gibi en kıymetlı bır karikatür üstadının resimlerını bulacaksınız.

Her hafta bir AKBABA okumak, size neş'e ve ümit verir.

Perşembe günleri çıkar

PUDRALAR MODASINDA

Yeni ve fevkalâde bi

TEBEDDÜL

Mübalâğalı gayri tabii "Makyaj„ kalmadı.

Cilde sürülecek gayri mer'i yeni bir pudra, tabiî bir güzellik verir.

Parisin şık kadınları, yeni bir moda icat etmişlerdir. Bütün gün sabit duran ve hiç parlaklık izi bırakmayan, bir gül teni veren yeni bir pudra bulmuşlardır.

Bunun sırrı: İpekli elekten üç defa geçirilmiş en saf ve en ince pudrayı iki defa krema köpüğü ile karıştırılması usulü ile izah edilebilir. Fransız kimyagerlerinin senelerce araştırmaları neticesinde elde edilen bu usul, Tokalon müessesesinin inhisarı altındadır. Bu yeni Tokalon pudrası, artık parlak burunlara ve yağlı ciltlere ebediyen son vermiştir. Cildinize, sekiz saat zarfında "Mat„ duran nefi ve güzel bir renk verir. Rüzgârda ve yağmurda ve hattâ terlemede cildinizi parlak göstermez. "Fini Mat„ Tokalon pudrasını kullanırsanız simanıza bir gül yaprağının tazeliğini ve güzelliğini bahşeder, sevimliliğinizi ve cazibenizi bir kat daha arttırırsınız. On muhtelif ve yeni cazip renkte olan Tokalon pudrasından birini intihap ediniz

RADYOLİN

İLE SABAH, ÖĞLE VE AKŞAM

Her yemekten sonra günde üç defa muntazaman dişlerinizi fırçalayınız.

Müjdeler olsun !

Soğuk, neşesiz kış günleri artık sona erdi. Nisan, baharın entatlı müjdecisidir : Ağaçlar, taze yapraklar, renkli çiçeklerle baştanbaşa bir gelin gibi donanır.

7 Nisan günü ise

Millî Piyangoda kazananlar, tepeden tırnağa kadar neşeyle, sevinçle, ipeklerle donanacaktır.

T. İŞ BANKASI

Küçük Tasarruf Hesapları

1942 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER : 2 Şubat, 4 Mayıs, 3 Ağustos, 2 İkinciteşrin tarihlerinde yapılır.

1942 İKRAMİYELERİ

1 adet	2000	Liralık	= 2000 — Lira
3 »	1000	»	= 3000.— »
2 »	750	»	= 1500.— »
3 »	500	»	= 1500.— »
10 »	250	»	= 2500.— »
40 »	100	»	= 4000.— »
50 »	50	»	= 2500.— »
200 »	25	»	= 5000.— »
200 »	10	»	= 2000 — »

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz.

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer : Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

İKTİBASLAR

Ayıptır, arkadaşlar ayıp!

Yazan : Peyami SAFA

İşte size Ankarada toplanan felsefe terimleri komisyonunun birkaç uydurması :

Sınıf (classe) - Toplum
Tasnif (classification) - Toplumlama.
Zekâ (intelligence) - Anlak
Hayal (?) - Uyuk - düş
Mantık (logique) - Usdeyi
Cemiyet (société) - İldeşim
İçtimaî (social) - İldeşik
Heyecan (émotion) - coşur - coşku
Ceht (effort) - Çaba

Yerim olmadığı için felsefe terimi diye ortaya sürülen bu piç kurusu ordusundan yalnız bir mangayı huzurunuza çıkarabiliyorum. Daha neler, ne soysuz, ne düzme sözler var, ki bu sütun ve sütunlar almaz.

Bizim felsefe üstadları müstesna, dünyanın bütün felsefecileri, lisancıları ve dünyanın bütün orta okul çocukları bilir ki (sınıf-classe) mefhumu topluluk değil, tam tersine, bir topluluğun bölümlerini ifade eder. (Tasnif - classification) mefhumu da bir terkip değil» tahlil ameliyesi bildirir. Komisyonun kabul ettiği toplum ve toplumlama sözleri ise «sınıf» mefhumunun tam tersini. yâni (parça) değil, (bütün) fikrini veriyor.

Psikolojide «anlamak» hâdisesi, zekânın birçok fonksiyonlarından yalnız biridir. Zekâyı sırf anlama melekesi haline sokan «anlak» karşılığı, soğuk olduğu kadar da yanlıştır.

«Hayal karşılığı olarak bulunan «uyuk» ne demek? Bu sözün bizde ilk uyandırdığı tedai uyuklamadır. Hayal, uyurken değil, uyanıkken olan bir şuur olgusudur. Uyurken hayal yok, rüya vardır.

«Mantık» karşılığı olarak bulunan «usdeyi», komisyonun aklınca «akıl dili» mânasınadır. Fakat «mantık» aklın dili değil, sadece mekanizması olduğuna göre bu kelime de soğuk ve yanlıştır.

«Cemiyet» karşılığı olarak bulunan «ildeşim» ve «içtimaî - ildeşik» kelimelerinin zibidiliği üstünde konuşmıya bile değmez.

«Heyecan» karşılığı «coşur» da fahiş yanlışlardan biri! Coşkunluk, «vecd, şevk, enthousiasme» demektir. Heyecan mânasına gelmez. Meselâ korku, nefret, hayret birer heyecandır, fakat coşkunluk değildir.

«Ceht» karşılığı «çaba» da çok yanlış. «Çabalamak» darda kalmış birinin yaptığı ümitsizce gayrettir. «O kadar çalışıp çabaladım, olmadı» deriz; büyük ve feyizli hamleler yapan adam için «ne mükemmel çabalıyor, aşk olsun!» demeyiz. Nitekim bu felsefe terimlerini bulan arkadaşlar için de «Nafile çabalamışlar!» diyeceğiz, çünkü buldukları terimler hem lisan, hem de felsefe bakımından berbad ve yanlış.

— «*Tasviri Efkâr*» dan —

Piyasa Vatandaşlığı

Yazan ; Hıfzı Oğuz BEKATA

Vatan sınırları dışında, harp, bütün şiddetile devam ediyor.

Nerede ve ne zaman biteceği belli olmıyan bu dehşetli boğuşmanın daha hangi ülkeleri içine alacağı da meçhul.

Millelerin bir ölüm - kalım mücadelesini göğüslemeğe çabaladıkları bir sırada harbin dışında kalabilmiş cefakâr ve bahtiyar bir toprak üzerinde yaşamak büyük şeydir.

Diğer taraftan cemiyetler artık eski cemiyet ve harp de artık eski harp değildir.

Hakikaten beşeriyet bir insan vücudu gibi, uzuvlarının birindeki ıstırabı diğerlerine intikal ettiriyor.

Evet, yabancı malına hududun gümrük perdesi set çekebiliyor, mal kaçağı büyük bir mânâ ifade etmiye de bilir.

Fakat, bu zaman harbinin siyasî, iktisadî, içtimaî ve alâkî her türlü tesirleri hudut nöbetçisi tanımıyor.

Nasıl ki yabancı ordularını, artık aynı silâha ve malzemeye sâhip ordular durdurabiliyor; siyaset müsavi şartlar ve imkânlarla idare edilebiliyor; iktisadî baskılardan daha evvel bünyelerini hazırlamış cemiyetler -bir dereceye kadar- masun kalabiliyorsa içtimaî ve ahlâkî tesirlere müessir bir gümrük perdesi olamadığı için, bunu da ancak bir tek kuvvet; sağlam bir millî birlik, köklü bir millî ahlâk ve nihayet hakikî bir millî ruh, mukaddes bir vatan bağı ve vatandaşlık kuveti karşılıyabilir.

Vatandaş, tesadüfün bir ülkede muayyen bir otoriteye tâbi olarak yaşayan adam, değildir. Vatandaş, cemiyet acılarını menfaati için fırsat bilen paradaş, değildir. Vatandaş, ilk hengâmede yüklü kesesiyle hudut aşırı kaçma yollarını gözetleyen soysuz, değildir. Vatandaş, yabancı ideolojik temayüllerinin tahakkuk imkânını hudud yangınlarında arayan alçak, değildir. Vatandaş millî saadeti yabancı kuvvet ve tavassutların getireceğine inanan hâin, değildir.

Bunlar toptan, yurdun en felâketli günlerinde, millî mücadele sonlarına doğru, Anadolu 30 Ağustos zaferini kutlamak üzereyken İzmir sokaklarında (Yaşasın!) diye bağıran ve (Kim yaşasın?) sualine (Daha belli değil!) cevabını verenler gibi iğrenç borsa vatandaşı; iğrenç piyasa vatandaşı

Bir milleti kumara basan, bir vatanı satan, Fransa'da olduğu gibi cephâne sandıklarına kum doldurarak hudud boyunda döğüşen askere götüren, millî menfaatler üzerine gizli piyasalarda ortaklama pazarlar yapan piyasa vatandaşlarını iyi tanımak, onlara karşı uyanık ve mücehhez olmak, onlara fırsat ve imkân vermemek ve onları damgalamak!

Bu, bu milletin menfaatleri ve selâmeti için herşeyi unutan; bu asîl milletin saadetini bu mukaddes toprakların çocuklarından bekliyen; bu millet, bu vatan için doğduğuna; bu millet, bu vatan için öleceğine inanan; bu millet, bu vatan için millî heyecan duyan bu toprağın çocuklarının, hakikî vatandaşın millî vazifesidir.

— «*Çığır*» dan

TÜRKLÜĞE VE TÜRKÇÜLÜĞE DAİR BAZI FAYDALI KİTAPLAR [1]

Yeni harflerle :

1. Türk Tefekkür Tarihi 2 cild, Hilmi Ziya 1933.
2. Türk filozofları, Hilmi Ziya 1935.
3. Osmanlı Devletinin Dağılma Devri (XVIII - XIX asırlar), Yusuf Akçora.

Eski harflerle :

4. Cihan Tarihinde Türkler ve Mezalimleri, Kaymakam Mehmet Tevfik.
5. Gök Bayrak Altında Millî Faaliyet, A. K. Hatıf.
6. Altın Armağan.
7. Türk Tarihi, Necip Asım.
8. Pek eski Türk yazısı, Necip Asım.
9. Tevarihi Tatar Han ve Dağıstan.
10. İlk Türkler, Rıza Çavdarlı.

[1] Bu kitaplar İstanbulda Ankara caddesi, Zaman Kitapevi vasıtasile tedarik olunabilir. Bu kitapların ekserisi eski olduğundan ve ancak aranmakla bulunabileceğinden evvelden fiyatlarını tesbite imkân bulunamamıştır.

Türk Kültür Birliği

BALOSU

En mümtaz Türk ailelerinin huzurile
28 mart 1942 cumartesi akşamı saat 22 de
Taksim Bahçesi Gazinosunda
verilecektir.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 32	**İdare Evi :**	Telefon : 22129
Cumartesi 14 Mart 1942	İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47	Fiatı: 10 Krş.
	TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI	Cild : 2

Çocuklarımız

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Bana söyleyiniz: Kaç evimiz vardır ki, dedeyle torunun beşikleri aynı çatı altında sallanmış olsun?

Senelerin yıkamadığı aile ocaklarını, her gün birer birer ırgad kazmasına teslim ediyoruz.

Evlerimizden son eski, son ihtiyarla beraber kayboluyor.

Salonlarımızda, bizi bize söyliyecek ne kaldı?

Apartımanlarımızda, yemek masası kadar kumar masası da var. Toplantılarımızın tek cazibesi, oyun!

Çocuğa, ilk terbiyesini işte bu hava içinde veriyoruz.

Mektep, onu yalnız müspet bilgilerle şekillendiren bir makineden ibarettir. Bu makinenin duygu kabiliyetini, makinenin çelik derisindeki hasasiyetten üstün sanmayınız. Hangi okuma, hangi tarih kitabı vardır ki, yaprakları kapandıktan sonra, çocuğu hayalinin ellerinden tutup, asır asır, kıt'a kıt'a, fetihler dolu mazisinin dünyalarında, cedlerinin şanlı hâtıralarile coşturarak dolaştırsın?

Evle okul dışında iki telkin vasıta var: Sinema ve mecmua.

Amerika filimleri, kaç yıl, dağlarımızı, denizlerimizi, vahşi ormanların çığlıklarile doldurdu. Maarif Vekâleti, berber makasile mektep kapılarından içeri girmeseydi, sınıfları, ensesi yeleli Tarzan sürülerinin istilâsından kurtaramıyacaktık.

Çocuk mecmualarına gelince: Bu serbest zehir ticareti, bize ancak kızıl maskeli haydut romanlarile beslenmiş bir macera nesli yetiştiriyor.

Bayram günlerinde, caddeleri bayraklar, borular, trampetlerle süsliyen dekoratif izci alayları ancak gözlerimizi memnun eder.

Bugün, ayakta döğüşen milletlere bakınız: Çocuklarının imanını, yıllardır büyük ideallerin vecdile kılıç gibi bileyenlerdir.

Singapur'un zırhlarını kuşanmış altmış bin muharip, Japon süngüsüne değil, Japon ruhuna teslim oldu!

Biz, her zaferden evvel, kendi nefsine karşı muzaffer olmasını bilen böyle bir nesil yetiştirmek zorundayız.

Yusuf Ziya ORTAÇ

ABONE ŞARTLARI :
Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE

Sayı: 32, 14 Mart 1942

Coğrafî Türk Birliği

Yazan: Emekli General
H. E. ERKİLET

Cümhuriyet gazetesinde tefrika suretile basılmakta olan Şark Cephesi seyahatime ait olan yazılarımı takip etmek lûtfunda bulunan bir sayın okuyucu 27 şubat tarihinde çıkan «Esirler kampında birkaç saat..» başlıklı makalemde rastladığı bir hatayı tashih etmekliğim için bana bir mektup yolladı. Mektubun sahibi Türkistanlı doktor, «Mensubu bulunduğu Türkistan hakkında geçirilen yukarıdaki hatanın uygun bir fırsatta» tarafımdan düzeltilmesini rica ediyor.

Bay doktora, evvelâ hakkımda esirgemediği güzel kelimelerden dolayı teşekkür ederim. İkincisi, müsaadelerile arzu ettiği tashihi Cumhuriyette yapmıyarak bu hususiaki izahlarıma Çınaraltı'yı vasıta kıldığımdan dolayı affımı dilerim. Bu izah için Çınaraltı'yı seçmekliğimin sebebi, sade bu işin Çınaraltı'na aid olmasından değil ayni zamanda sayın doktorun bu milliyetçi derginin de okuyucusu olmasındandır.

Bay doktor mektubunda yazıyor:

«Makalenizin bir yerinde: «Burada bu emir mucibince ayrılmış 292 Müslüman ve Türk esirden mürekkep bir kafileyi teşkil eden Kırımlı, Kafkasyalı Volgalı ve Urallı, Türkmen, Kırgız, Kazak ve Türkistanlı Türklerle ayrı ayrı kendi öz dilimizle konuşup görüşebilmek benim için pek kıymetli ve istifadeli bir hâtıra teşkil etti..» diyorsunuz. Coğrafî, etnografî ve tarihî mefhumdaki bugünkü garbî Türkistan [illegible]et Rusların Kazakistan, Kırgızistan, Kara Kalpagistan, Özbekistan, Türmenistan ve Tacikistan Sovyet cumhuriyetleri dedikleri altı kabîle cümhuriyetini içine aldığından Rus idaresindeki garbî Türkistandan bahs edilirken «Türkistanlı» denildiği zaman tabiatile Türkmen, Kırgız, Kazak, Özbek, Kara Kalpak ve Tacikler anılırlar. Onun için Türkistan Türklüğünden bahsedilirken «Urallı, Türkmen, Kırgız, Kazak ve Türkistanlı» demek aynile her hangi birisinin meselâ Türkiye Türklüğünden bahsederken «Trakyalı, Türkmen, Tatar ve Türkiyeli» demesine benzer ki, bundan Trakyayı Türkiyeden saymadığı, Anadoludaki Türkmen göçebelerile Eskişehir ve Konyadaki Tatarları da Türkiye Türklüğü câmiasından ayırdığı neticesi pek âlâ çıkarılabilir.»

İşte sayın bay doktorun iddiası budur. Fakat bu davaların yabancılarını aydınlatmak için evvelâ bu iddiayı kısaca izah etmek doğru olur. Bay Doktor demek istiyor ki, Türkmenler, Kırgızlar ve Kazaklar zaten Türkistanın muhtelif kabîlelerinin bazılarıdır. Cumhuriyet'teki yazıda bunların adlarını saydıktan sonra Türkistanın diğer kabîlelerini de anmak lâzımdı: Özbekler, Kara Kalpaklar, ve Tacikler gibi.. Yahut da hiçbir kabîle adını anmaksızın sadece Türkistanlılar demek kâfi idi. Çünkü Türkistanlılar dedikten sonra artık bir de Türkmenleri, Kırgızları ve Kazakları ayrı ayrı saymak fazladır. Hem de bu kabîlelerin Türkistana dahil olmadıkları ve Türkistanın hudutları dışında müstakil teşekküller veya kabîleler oldukları fikrini verebileceğinden zararlı bir hatâdır. Çünkü bu sözler neticesinde Türkistan küçülmektedir.

Fakat dikkat olunursa, benim Cumhuriyet'teki yazım zaten Nikolayef esirler kampında rastladığım 292 Rusyalı Müslüman ve Türkle görüşmelerime ait idi. Ancak görüştüklerim gazeteye geçemedikleri için benim kendilerile konuşmak fırsatını elde ettiğim millettaşlarımın hüviyet ve sözleri noksan kalmıştı. Bay doktorun tasrih ettiği gibi, Cumhuriyet'teki yazıda ben Türkmen, Kırgız, Kazak ve Türkistanlı demiş isem esirlerin ağzından çıkanları aynen yazmaktan başka birşey yapmamıştım. Türkistanı da ilâve edişim birkaç esirin de bana Türkistandanım demesi dolayısile idi. İmkân bulsaydım bahis mevzuu olan yazıda biraz da bu esirlerin mensup oldukları Türk ili ve kabîlelerinden bahsederek Türkistan ve İdil Ural hakkındaki düşüncelerimi de katacaktım. Fakat mümkün olamamıştır. Bu sebeple bay doktor, bana bu hususiaki düşüncelerimi burada anlatmaya fırsat verdiğinden dolayı kendisine müteşekkirim.

Coğrafya ilmi bakımından Türkistan neresidir? Doğu, batı, şimal ve cenup tabiî hudutları var mı ve hangileridir? Türkistanda yaşıyan kabîlelerin adları ve bunların da etnografik sınırları nereleridir? Bunları şimdi burada uzun uzadıya tedkike imkân olmadıktan başka bunda bir fayda da mülahi göremiyorum. Malûmdur ki Türkistan doğu veya Çin Türkistanı yani Sikyang ve batı Türkistan olarak ikiye ayrılır. Fakat bu ayrılma coğrafî ve tabiî olmaktan ziyade siyasîdir. Yani Çin idaresinde kalan kısma Çin Türkistanı, Rusya idaresindeki büyük parçasına da Rus Türkistanı denmiştir. Ancak garbî Türkistanın batı hudutları neresidir? Ural mı, Volga mı, daha öteleri ve daha berileri mi?. Fakat bunu kim tayin etmeli? den ziyade ne diye tayin etmelidir? sorgusu bence ehemmiyetlidir. Çünkü bence Türkistanın hudutları değil uluğ Türk elinin hudutlarını tayin edip bilmek her Türk'e daha önemli ve lüzumludur.

Malûmdur ki Ruslar Rusyayı gezip halkın konuştukları 11 türlü ana dile göre 11 cümhuriyete ayırmışlar. Bu 11 cümhuriyetin 4 üncüsü Azerbaycandan 7 nciden 11 inciye kadar olanları Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistandır. Görülüyor ki Sovyetlerce Türk adı kullanılmadığı gibi bir Türkistan mefhumu da tanınmamakta hattâ Azerbaycanlılar, Türkmenlerin, Özbeklerin, Taciklerin, Kazak ve Kırgızların lehçeleri ayrı ayrı dil sayılarak bunlara mahsus ayrı lügatler ve alfabeler tahsis edilmektedir. O derecede ki, bir Türk kabîlesinin diğer bir Türk kabîlesinden ödünç bında kelimeler almasına bile müsaade edilmiyerek, ihtiyaç olduğu zaman ancak Ruscadan kelime iktibas edilmesine mesağ verilmektedir. Bunda maksad şüphesiz şiveleri birbirinden daha çok ayırarak lehçeleri birer müstakil dil haline getirmektir.

Rusyada bulunan ve yukarıda adı geçen veya geçmiyen bütün Türk kabilelerin ulu Türklüğün birbirine b

82

Gınaltı, 14 Mart 1942 sayı 32

Milliyetçiliğin birkaç hakikati

Yazan : Peyami SAFA

— 1 —

Milliyet olayı bir varlık olayıdır : Atom, nasıl, varolabilmek için kendi parçalarının sistemli bir topluluğuna muhtaçsa, insan vücudü, nasıl, varolabilmek için kendi uzuvlarının sistemli topluluğuna muhtaçsa, güneş manzumesi, nasıl, varolabilmek için kendi yıldızlarının sistemli bir topluluğuna muhtaçsa, millet de varolabilmek için kendi fertlerini canlı bir bütün halinde teşekkül ettiren sistemli bir topluluğu devam ettirmek zorundadır. Nerede yaşamağa lâyık bir insan topluluğu varsa orada bir millet vardır; nerede bir millet yoksa, orada yaşamağa lâyık bir insan topluluğu yoktur.

— 2 —

Millet de atom, hücre, insan vücudü, güneş manzumesi ve her varlık gibi, kendi parçaları (fertleri) arasındaki farklara, millî hayatına engel olmıyacak bir nispette müsamaha eder: Ferdin hürriyeti, ferdin veya sınıfın menfaati, milletin hürriyet ve menfaatinden önce ve üstün olamaz. Fertler ve sınıflar arasındaki farkların çatışması, işbölümü için bir hadde kadar zarurî fakat o haddi aşar aşmaz çözülme başladığı için millî varlık için tehlikelidir. Millet, fertlerin ve sınıfların üstünde ve millî menfaat, her menfaatten önce gelir.

— 3 —

Milliyetçilik ne bir ideoloji, ne de bir nazariyedir; toprağın çekme, ateşi yakma, cisimlerin mekân içinde bir yer tutma olayları kadar gerçek bir varlığın ifadesidir. Milliyetçilik, her şeyin kendi kendisi oluşu gibi tabii ve zarurî, bir milletin millet oluşudur.

— 4 —

Lâik bir dünyada, dinlerin kaybettiği her şeyi milliyet kazanır. Cennet ve cehennem ahlâkı yerine, garazsız ve menfaatsiz, malını ve canını millî varlığa feda ettiren kahramanlık ahlâkını millî şuur getirmiştir. Milliyet olmıyan yerde kahramanlık yoktur.

— 5 —

Milliyet olmıyan yerde ordu yoktur. Çünkü böyle bir ordu ne için döğüşeceğini bilmez ve kendi ölümü, kendisinden daha üstün bir varlığın devamı hesabına olmaz.

— 6 —

Milliyet olmıyan yerde ahlâk yoktur. Çünkü orada ferd, kendisinden daha üstün bir varlık sebebi tanımaz; kendi kanı hayatından daha yüksek bir millî ve ebedî hayatı idealleştirmemiştir; kendi menfaatlerine sımsıkı yapışmıştır ve bunları hiç bir şeye feda etmez.

— 7 —

Milliyet olmıyan yerde san'at yoktur. Çünkü ferdiyetimizin benci ve arsız isteklerinden, serkeş hürriyet, menfaat ve şehvet özleyişlerinden kurtulmadıkça, daha az kendi kendimiz olup daha çok millî olmadıkça, hayvanlığımızın ağırlığını hayvanî hayatımızdan daha üstün bir varlık hesabına üzerimizden atmadıkça, güzele koşamaz ve kavuşamayız.

— 8 —

Milliyet olmıyan yerde kültür yoktur. Çünkü zekâmızın yemişlerini bizden sonrakilere bırakmak tadını veren sosyal coşkunluğumuzdan mahrum kalırız. Kültür mirası, geçmiştekilerin gelecektekiler hesabına yaptıkları fedakâr hamlelerin mahsulü olduğuna göre, şuurlu veya şuursuz büyük millî cehtleri temsil ve hulâsa eder.

— 9 —

Milliyet olmıyan yerde varlık yoktur. Milliyetçi olmıyan millet, bir veya iki savaşta darmadağın olmağa mahkûm bir kuru kalabalıktır. Yeni harplerin hepsi, ki milliyet imtihanlarıdır, milliyetsiz yalancı milletleri ya ortadan kaldırır, ya onlara varlıklarının kanlı uçurumunda millî şuurlarını buldururlar.

Peyami Safa

Halk şiirlerinden :

Güzelleme

Nedendir, ey kömür gözlüm nedendir,
Benim sabahacak uyumadığım
Varmış yâd ellerin koynuna girmiş
Benim öpmelere kıyamadığım!

Goncanın yaprağı, gülün tohumu,
Esen rüzgârlardan alam kokunu,
Senden ayrı alamıyom uykumu,
Tatlı dillerine doyamadığım.

Ali İzzetim, gireceksin kanıma,
Nasıl girdin şu hoyratın koynuna?
Cellât mı oldun, hançer saldın canıma
Uyarıp benlerini sayamadığım!

Ali İzzet ÖZKAN

ve ayrılık kabul etmez birer öz par- olduğuna ve bütün bu kabîlelerin htelif şive ve lehçelerle konuştukları in de büyük Türk dilinin kendisinbaşka birşey olmadığına şüphe ktur. Bizce Türkistan ile İdil Ural ısında da hudut arayarak şu veya kabîlenin ne tarafa aid olduğunu lemek de beyhudedir. Çünkü neve hangi kabîleli olursa olsun her kün gözünde tütmesi ve onun her 'en üstün tutması icab eden bir tek kaddes fikir ve hakikat vardır ki o da parça ve ayrılık kabul etmiyen bir uluğ Türkiye ve bir uluğ Türklüktür. Ne mutlu bize ki Tunadan Çin seddine kadar aramızda bizi ayıracak yabancılar bulunmıyan ayni kan, ayni dil, ayni kültür, ayni tarih ve ayni din sahibi en az yetmiş milyonluk bir tek millet vücude getiriyoruz. Biz kendimizi bildikçe, millet ve ırkımıza güvendikce bize hiç bir yandan ziyan gelemez. Birliği kendine düstur edinmiş büyük milletler için yalnız mes'ud bir istikbal mukadderdir. H. E. Erkilet

Vecizeler

Münekkit, okumasını bilen ve başkasına okuma öğreten bir kimsedir.

SAİNTE-BEUVE

İlk vazifemiz sihhatimizi korumaktır.

BACON

En iyi hayat kaideleri kendimizin bizzat tecrübe ettiklerimizdir.

FEUERBACH

Hasedin ilk şekli tenkid olmuştur.

FERDİNAND BRUNETIERE

Türk Irkının Devleti

Yazan:
Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Şimdiye kadar, Türk ırkı, tarihte çok büyük devletler kurmuştur: pek eskileri bırakalım, Cengiz, Timur, Hindistan Babur, Altınordu ve peykleri, Gazneliler, Harzemliler, İran ve Anadolu Selçukları, Osmanlı devletleri.

Fakat, bütün bu devletlerin temeli (milliyet duygusu) değildi: (şahıs), (aile), (mezhep) fikirleri üzerine kurulmuşlardır:

(Cengizin kurduğu devlet, bizim usulümüz üzere değildir. (Şahsî) dir: Anasına, kardeşlerine, çocuklarına mâlikâne, çiftlik, yağma payı dağıtmağa mahsus bir devlet idi) (Fernand Grenard'ın (Cengiz Han) isimli kitabı, say. 113).

(Timur Devleti denilen şey, Timurun şahsî cesareti ve adamlarının sadakatı üzerine kurulmuştur) (Harold Lamb'ın (Tamerlan) ismindeki eserinin Fransızca tercümesi, say. 79).

(Floransa, Venedik, Kastil, Aragon, Fransa, İngiltere, birer (hükmî şahsiyet) tir. Kendilerine mahsus menfaatleri, duyguları vardır; harpler yaparlar, sulhlar akdederler. Şarkta ise, hiç böyle bir şey yoktur. Şarklı bir tarih yazanın, bir memleketin, başka bir memleketle kavgalarından veya anlaşmalarından bahsetmek hiç aklına bile gelmez. Oralarda, toprak, hükümdarların elinde, bir icra vasıtası, bir gelir kaynağıdır. Onu, kendi şahsî emelleri uğrunda kullanır. Hükümdar, icabında, o toprağı bırakır, başkasına geçer; o, memlekete, bir kimsenin, bir mahallin veya bir şatonun manzarasına bağlanmış tarzda, bağlıdır) (F. Grenard'ın (Baber) isimli kitabı, say. 97.

(Bu devrin (on dördüncü ve sonraki asırlar) mücadelelerinde, bunlara sebep olan duygularda, milliyet, ırk, dil, içtimaî zümre, şehir ve hattâ kabile fikirlerinin hemen hiç tesiri yoktu. Bunlar, (aile) işleri idi) (keza, say. 79).

(Şah İsmail Safevînin Devletinde, milliyet, ırk, dil, meseleleri esas değildi; o, yalnız bir (mezheb) in, şiiliğin zaferi idi. Onun sarayında Türkçe konuşulurdu. Onun satvetinin ilk mayasını Türk kabileleri teşkil etmişti) (keza, say. 84).

(Avrupa dilleri berraktır, kat'iidir. Bunlar, dimağın bizzat kendi hassalarıdır. Bu sayede, garbî Avrupada, siyasî ve içtimaî teşkilât daha akıllıca düşünülebilmiş, (şahsî ve concret - gözle görünür) salâhiyet (otorite) yerine, müşterek (kollektif) ve (abstrait - maddî tarafı olmayan - mücerret) bir devlet nüfuzu kurulmasına imkân hasıl olmuştur. Avrupanın gelişmesi (tekâmülü), insanlar arasındaki münasebetlerde, (gayrı şahsî otorite - abstraction) un gittikçe daha fazla hâkim olması istikametinde kendini göstermiştir. Bu suretle, (keyfî idare) (hükmü karakuşî), (caprice - hava ve heves) in, devlet işlerinden kaldırılması mümkün oldu. Gene bu sayede, çok vakit acele ile ve düşüncesiz bir şekilde yapılan (korkutma) ve (gaddarlık) gibi şeylere başvurmadan, asayiş ve nizamı temin etmek mümkün oldu) (F. Grenard (Asyanın üstünlüğü ve düşkünlüğü, Fransızca aslından, say. 215).

Şimdi, bu devirler çok arkada kaldı. Zamanımızın mecburiyetleri (milliyet duygusu), hattâ (ırk fikri) üzerine devlet kurulmasını emrediyor. Renan diyor ki: (Eskiden, harpler, kıraldan kırala yapılırdı; kavimlerin bazan, bunlardan haberi bile olmazdı; şimdi ise (yetmiş sene evvel) (milliyet duygusu) doğdu ve kuvvetlendi. Onun için, gelecekteki harpler (zoologique - hayvanî) olacaktır. (yani, bir hayvan cinsinin başka bir hayvan cinsini imha ettiği gibi). (Milliyetler de, birbirini, (topyekûn) imhaya savaşacaklardır.)

O halde, bizi kurtaracak olan (fikir - kuvvet - İdée-force), (Türk ırkının devleti) fikrinden başkası olamaz.

Böyle bir anlayış (mefhum) üzerine, gayri şahsî ve asrî bir devlet kurmakta kat'î mecburiyet vardır:

İnsanların ve ailelerin ne gibi sebeplerle kötüledikleri (dejenere oldukları) hakkında kafa yormuş olan, Fransız hekimlerinden (Cabanes) in (le mal héditaire - irsî hastalık) ve (L'Histoire eclairée par la Clinique - Hekimlik tarafından aydınlatılan Tarih) v.b., isimli kitapları ve meşhur Alman Kimyager ve filozofu Oswald'ın (Büyük adamlar) isimli eseri okunursa, şu hakikatler olanca aşikârlıklarile, meydana çıkar: şahıslar ve aileler pek çabuk kötülüyorlar (dejenere oluyorlar): sebebi: fazla şehvet, içki, hastalıklar ve bunların çocuklara geçmesi (işin en fenası burasıdır) ayyaşlık, frengi, sar'a, bahusus sinir ve beyin hastalıkları; hattâ, (tenbellik) ve (oburluk), çocuklarda, mutlaka, akıl zayıflığı. irade noksanı, çalışmaya iktidarsızlık şeklinde kendini gösterir. Diğer taraftan, enerjik, dinamik, muktedir, akıllı, müvazeneli, sebatlı ve çalışkan çocuklar hep fakir, veya, sefahet, tenbellik, hastalıklarla kötülememiş, orta halli ailelerden çıkar. Bu cihetleri, geçenlerde, (Çınaraltı) nda çıkan (Zekâ) isimli yazımda misallerle yazmıştım.

Bir şahsın enerjisi, en çok, 15 - 30 sene sürüyor; bir ailenin enerjisi ise, en müsait şartlarda, Dr. Rıza Nura göre, 300 sene sürüyor. Osmanlı Türkü devletinde, 33 padişahtan yalnız ilk on tanesi ve bir de dördüncü Murad enerji, azmü irade sahibi i
ler. Bir ırkın enerjisi ise, mütemadiyen
zelenebilir. Bunun için, milletin bağrın
daima fışkıran ve yukarda gördüğümüz
bi, hep fakir veya orta halli ailelerden
kan, bu taze, yeni yeni enerji hamlele
ni, Allah vergisi denilen meziyetleri, iktidarları körleimemek, onların serpilmesi
onların istidatlarının bulunduğu alanla
iş görmelerine müsaade etmek, onları teş
etmek yeter. Renan diyor ki: (bir mille
zuhuru teşvik edilmesi lâzım olan biricik
hakikî üstünlük, kendi kendine çıkan z
ve azmü iradelerin, dinamik enerjilerin
bestce gelişmesinden ve iş görmelerin
hasıl olan şeydir). Bu sayede, millet, dai
taze enerjiler tarafından idare olunur
ebediyen yaşar.

Umumiyet üzere, bütün şark milletl
nin, şimdiki pek düşkün vaziyette bulunm
larının sebebi, onlarda, zamanımıza ka
gelen şahsî ve keyfî idareler, ve bunla
tabiatın rekabet kanunlarını ikide birde
lâl etmesi, akraba ve taallûkat kayırmak,
kadaş hatırı, rüşvet, iltimas, fırkacılık g
reti gibi, çirkin vasıtalarla, daima böyle en
jilerin bertaraf edilmesi, daima (becerik
ve meziyetsiz himayelilerin) devletin i
mamlarına mazhar olmalarıdır.

Böyle yeni enerjilerin hep fakir v
orta halli ailelerden çıktıkları muhak
olduğu için, bu gibi aile reisleri, kudr
(mevki sahibi), ve, meziyetsiz ve âciz
lerine, memleketin zararına dahi olsa, k
ve dolgun gelirli mevkiler vermek isti
aile reisleri karşısında, daima çaresiz
vaziyette kalacakları aşikârdır. Memlek
en başında bulunanlar, nurlu, vicdanlı
bu noktayı iyice kavramış yurdseverler ol
larsa, memleketin istikbali namına, bu
hallerin olmamasına çok dikkat ederler
sonunda, o memleket ilerler.

İşte, garbî Avrupanın, o imrendiğim
büyük terakkisinin sebebi budur:

On altıncı asırdan bu yana (1), g

---

(1) Bu 16 ncı yüzsene, Şark ve G
tarihinde pek mühim bir dönemeç nok
olmuştur. Leon Cahun (Asya tarihine g
Türkler ve Mogollar) isimli eserinde, 16
asrın, Türkler için çok meş'um olduğunu
zar, çünkü, onlar, bu asırda derin bir uy
ya yatmışlardır. Diğer taraftan, Renan
16 ncı asrın, Garbî Avrupa kavimleri
uykudan uyanmak devri olduğunu ya
Bu suretle, böyle, birbirine tamamen zıt
istikamet tutan Şarkla Garb arasında,
sene içinde, şimdi görülen, o pek müthiş f
hasıl olmuştur. Dr. M. H. Akan

Avrupa milletlerinde (hürriyet) fikri, (serbest düşünebilmek ve düşündüğünü serbest söyliyebilmek ve yazabilmek) fikri, (hakkını aramak) fikri, (mücadeleci) ruh doğdu. Bunda, Bacon, Galile, Volter, v.b., gibi büyük filozofların yazılarının tesiri çok derin olmuştur. Renanın şu düşüncesi ne kadar derin ve engindir: (Galile, Dekart, Nüyton, Lavuvaziye, Laplaş, insan düşüncesinin temellerini değiştirmişlerdir. Onlar, insanların, kâinat ve onu idare eden kanunla hakkındaki fikrini kökünden değiştirmişlerdir. Ve, gayri ilmî devirlerin çocukcasına düşüncelerı yerine, hava ve hevesin, hususî azmü iradelerin artık yeri olmayan ebedî bir (nizam) koymuşlardır).

Bu sayede, garbî Avrupada, insanları tabiî terakkiden alakoyan kirli ve gizli müdahaleler gittikçe azaldı. Renan, bundan 70 sene evvelki Almanya hakkında şöyle yazıyor: (Almanya, insanın zekâsının gelişmesi işinde, en öndedir. Orada mevcut olan (ilimde otorite) sayesinde, bilginin her alanında çıkan şarlatanlık, cahillik, budalalık, daha ilk adımlarında, şaşmaz bir tarzda, durdurulur. Fransada ise, oldukça kuvvetli (mystifications - şarlatanlıklar) çıkabiliyor ve muvaffak oluyor). Keza: (Almanyada (Tenkit) in en ilerde olması, o memleketin terakkisinde en mühim âmil olmuştur).

Burada, insan, merakla, kendi kendine şöyle sorar: (acaba, bu cihetler, Osmanlı Devletinde nasıldı?) İşte cevabı:

1630 tarihlerinde: (Koçi bey risalesinden: (1939, Vakıt kitabevi, neşreden: Ali Kemali Aksüt):

(Sahnı İlim (Cehele ile dolup), eyu, kem belirsiz oldu) (sa. 35).

(Menasıbı İlmiyye (Şafaatla) verilmek reva değildir. Aalem kangısı ise ana gerektir. Tarıkı kazada medar İlimdir. Sinnü sâl, Haseb ve Neseb değildir). (sa. 36).

(Bir alay nâehil ve nâmüstehakkın lâşei rüşvetine tama' edip, kimine beylik, kimine beylerbeylik alıverip, erbabı istihkak olan, bir alay kârdide ve emekdar, yarar ve şecaatşiar kullar kûşei mezellette nışan kalıp, payümâli fakrü fena oldular). (sa.31).

1730 tarihlerinde: Ziya Gökalp (bugünkü türkçülüğün esasları, eski yazı ile, sa, 32) (Nadir şahın İstanbula gönderdiği Bilginler Sadrâzama şöyle şikâyet ettiler: (Bizi resmî Bilginler (Ulemayı Rüsum) ile konuşturma, onlar, rütbeli, fakat câhil).

1816 tarihlerinde: Sultan Mahmut devri. (Cevdet paşa tarihi, cilt on bir, sa. 12, ilk tab'ı).

O devirde (Şânîzade) isminde, gayet muktedir bir hekim ve tarihçi vardı. Cevdet paşa, bundan bahsederken şöyle yazıyor : (amma, ilmü fazıl ile terakki pek müşkül idi. Bazan, serpilip çıkan ehli kemal dahi duçarı sadematı hased ve istirkab olurdu). (Şanîzadenin hasmı olan (hekim başı) Mes'ud efendinin haline gelince: Mumaileyh, (Esbak hekimbaşı merhum Numan efendinin oğlu olup), gençliğinde, pederi hekimbaşı iken, anı, tahsili uluma ziyadesile teşvik eylemiş ise de, hava ve hevesine tâbi bir zat olduğundan, gûya, tahsili tababet için (Beç-Viyana) şehrine savuşup, ve, iki sene kadar, orada, eyyamı nevcivanî hükmünce, sefahat ve eğlence yerlerinde dolaşıp, mektebi tıbbiyeye gidememiş ve etıbba ile, ancak, tiyatro ve balo gibi melahî mahallerinde görüşebilmiş olduğu cihetle, avdetinde, sıfırülyet olduğundan, bir hekim taslağı olarak çıkagelmiş, ve, (İlmi tıbba vukufu olmayan bazı müteneffizînin sevkile ve hekimbaşızade olmak mülabesesile, bir aralık, ser etıbba olmuştu.)

Bunun sonucu: (Ekser etıbbayı hâzıkayı istikrab ederek, birer suretle, mağdur ve dilfikâr eyler idi).

(Devrin usul ve mesleği Nâhemvar oldukça, çaresiz, işler böyle yolsuz gidip, eşhasın değişmesi müfit olmaz. O zaman, her memuriyet, bir takım esbabı ledünyeye merbut idi. Hekimbaşılık bahsı, nümune olarak, bu kadar ıtnab kılınmıştır).

Buna, ben, yalnız, Renanın şu fikrini katacağım: (Bir Devletin istikbali hakkında kâhinlikte bulunmak abestir. Fakat, bir Devletin tarihi, şöyle, 200 _ 300 senelik bir devre birden, kuşbakışı, düşünce gözüyle, kavranacak olursa, bir filozof, bir devletin reye gittiğini, hangi yolu tutturduğunu, çok doğru olarak evvelden, haber vereb Yani, olan biten işlerin bir mantığı var

Gene Büyük Renen, umumiyetle Şarklılar hakkında şu çok ağır fikri yaz (Şarkta, bahusus, Ortaçağın son yarısı beri, görülen, o korkunç akıl ve ahlâk d künlüğü (horrible abaissement intellectu et morale), bende daima nefret uyandır tır).

O halde, benim (Rüya) ma giren, cek) teki İdeal (Türk ırkının Devlet benim (Ütopiya) mda (1), şahıs veya sülâ hâkimiyeti olmıyacak, devlet idaresinde sî keyfin, hava ve hevesin, hükmü kara şînin yeri olmayacak, bütün Türkler, m kaddes bir (Ülkü) etrafında, Türklüğün selmesi uğrunda birleşmiş olacaklar, m tin bağrından fışkıran yeni yeni tâze er jilerin, meziyetlerin, iktidarların, körlet mek şöyle dursun, bilâkis, serpilmelerine, görmelerine müsaade olunacak ve bu s de, (Türk ırkının devleti) ebedîyyen ya yacaktır.

Dr. Mustafa Hakkı AKAN

23 şubat 1942, Fâtih,

(1) Hayâlhanede tasavvur olunan ve lenen ideal yurt.

O ülke

Bir ülke canlanıyor gözümde zaman zaman..
Bir ülke ki cedlerim yaşamış orda yalnız,
Suları «ayrı düştüm!» diye çağlar durmadan,
Ve dönecek sevgili beklermiş orda her kız.

Ben de bugün ayrıyım, ben de uzağım: niye?
Bu sular da çağlıyor «gel, birleşelim!» diye,
Bugün ilerlemektir bize; dönmek geriye!..
Hülyamı sarhoş etti hayalimdeki kımız..

Kaçsa da bugün yıllar önümden ürkek ürkek
Yarın alevler gibi atlarımız girecek
Hayat o zaman güzel, çünkü hayaller gerçek,
Bayraktaki gökte, ve yerde gökteki yıldız!

O yerler ki ceddimin kemiklerini saklar,
Yüz sürmeden ölsek de o ülkeye ne çıkar;
Bizi diriltecek bir selâm söyler çocuklar,
Ve bir haber iletir bir gün oğullarımız.

Dündar AKÜNAL

BARBAROS HAYRETTİN

Yazan : **Nejdet SANÇAR**

Yalnız karaların büyük fâtihleri değil, en kahraman deniz çocukları da Türk milletinin bağrından çıkmıştır. Nasıl, topraklar milâddan önceki çağlardanberi sayısız Türk erinin sürdüğü atların ayakları altında şekil değiştirmişse, denizlerde yüzyıllarca ancak Türk gücünü temsil eden teknelere yol vermişlerdir. Denizler, en usta erlerini on altıncı asırda ve bizim tarihimizde bulmaktadırlar. Bu asırda Akdeniz pek yaman deniz kurtlarile kucaklaşmıştır. Bu yaman denizcilerin en yamanı Hızır Reistir ki, tarihimizi Hayrettin adile süslemektedir.

Hızır, gençliğinde bir korsandı. Ağası olup Akdenizin sayılı korsanlarından biri bulunan Oruç Reis ile birlikte, yıllarca kâfir diyarlarını kasıp kavurmuşlardı. Hıristiyanlara kan ağlatan «Oruç» un ölümünden sonra korsan donanmasına Hızır, baş olmuştur. Tarihimizin ve cihan tarihinin en büyük deniz yıldızı bundan sonra doğmaya başlar.

Hızır Reisin başlık yaptığı korsan donanması mühim bir kuvvetti. Bu kuvvetin başında tabiatın pek ender insanlara bahşettiği kahramanlıkta ve zekâda bir reis, gemilerde de Akdenizin dik başlı leventleri Türk denizcileri bulunuyordu. İşte, bu kahraman reis, ağasının ölümile buyruğuna geçen donanmayı Akdenizde yıllarca hâkim kıldı. O bir korsandı, lâkin Akdenizin güçlü devletlerinin donanmalarile bile çarpışmaktan çekinmez, kâfirlerle yaman vuruşmalar yapardı. İspanyol, Venedik ve Fransızlarla çarpışmaları ve şimali Afrikanın yerli hükûmetlerile vuruşmaları az değildir. Bu kavgalar neticesinde Cezayir kıt'asını ele geçirmiştir ki, bu sadece bir korsan için değil, bir devlet hesabına bile büyük başarı sayılacak iştir.

Hızır, daha Yavuz Selim çağında Akdeniz kâfirlerile girişmeğe başladığı savaşlara Kanunî Süleyman zamanında da devam etti. Bunlardan birinde, Hıristiyanları hayli kırdığı bir çarpışmadan sonra elde ettiği başarıyı Kanuniye bildirmişti. Padişah, verdiği karşılıkta Hızırı hem kutluluyor, hem de İstanbula çağırıyordu. Korsan Hızırı, derya kaptanı Hayreddin Paşa yapan işte bu çağırıştır.

Köy kızları oynuyor

Köyümün güzelleri vermişler de elele
Bir inci dizisine benzemiş duruşları.
Zaman zaman hepsinin ne hoş oluyor hele
Küçük ayaklarını toprağa vuruşları.

Kadife eteklerle bir ileri bir geri
Daraltıp açıyorlar ortadaki boşluğu;
On'arın dönüşleri, dönerken gülüşleri
Dağıtıyor bugün de içimdeki loşluğu!

Süreyya ENDİK

Hızır, İstanbula gelmekle, karaların hâkimi muhteşem Kanuni'nin devletine Cezayiri, o koca toprak parçasını eklemiş oluyor, Kanunî de denizlerin yenilmez erini güçlü Türk İmparatorluğunun donanmasına baş yapıyordu. Türklüğün kazancı büyüktü. Bir buçuk asırdanberi karalara hükmeden Osmanlı Türklüğü, artık sularda da diz çöktürücü olabilecekti.

Hızır, Hayreddin Paşa adını aldığı 1533 tarihinden, ölümü yılına kadar her sene Akdenizi dolaşmıştır. Daha korsanken Hıristiyanlara o koca denizde aman vermiyen Hızır, Türk imparatorluğunun güçlü donanmasının başına geçtikten sonra Akdenizdeki Türk düşmanlarının başını ezmek için hiç fırsat kaçırmadı. Denizlerde, Türk bayrağını daima zafer türküleri söyliyen rüzgârların dalgalandırdığı bu kutlu çağ on yıldan çok sürmüştür. Hayreddin Paşanın bu zaman içinde Akdenizde yaptığı çarpışmaların en büyüğü 1538 deki Preveze savaşıdır.

Bu yılın baharında Paşa, yıllık Akdeniz seferine çıkmıştı. Akdenizin Venediğe ait olup vergiye bağlanmış bulunan adalarına ziyaretlerini yaptıktan sonra henüz itaat altına alınamıyanlara da saldırdı. Sarp kayalar üzerine yapılmış kaleler, Türk korsanlarına karşı dayanmalarile ünlü adalar, Hayreddin Paşanın çelik azminin temsil ettiği Türk gücü önünde derhal boyun eğmekten başka çare bulamıyorlardı. Fakat, Akdeniz adalarını birer birer ele geçirmekte güçlük çekmiyen Hayreddin Paşanın asıl maksadı, asrının en büyük Hıristiyan denizcisi olan Anderya Dorya ile karşılaşmaktı. Dorya ise tamamen aksi dilekte idi.

Düşmanla boy ölçüşmek için fırsat arayan kahraman Hayrettin, bu isteğini Preveze sularında kavuştu. Anderya Dorya idaresindeki haçlı donanmasının Prevezeye saldıracağını haber alınca, buyruğundaki gemileri daha önceden tarihin en büyük savaşlarından birinin yapılacağı sulara getirmişti. Haçlıların da Prevezeye gelmesi üzerine çarpışma mecburî oldu.

Asrın en kudretli deniz kurtlarını karşı karşıya getiren Preveze savaşı büyük bir nispetsizlik içinde yapılmıştır. Şanlı tarihine yeni bir parlak sahife ekliyecek olan Türk donanması bu karşılaşma başlarken 120 gemiden mürekkep bulunuyordu. Bunların bir kısmı da eski teknelerdi. Halbuki Papa, Venedik, İspanyol, Portekiz, Fransız ve Rodos gemilerinin birleşmesile meydana gelmiş olan haçlı donanması 300 büyük parça idi. Bu üç yüz büyük gemi ile birlikte bulunan irili ufaklı gönüllü ve hurda tekneleriyle haçlılar donanması 600 yelkenlik korkulu bir manzara teşkil ediyordu. Buna rağmen Dorya, savaş kararında değildi. Hayreddin paşadan çekiniyordu. Fakat haçlı amiraller meclisi savaşa karar verince, aslen Cenevizli bir İtalyan olan Dorya, Derya Kaptanı Hayreddin paşayla kozunu paylaşmak zorunda kaldı.

Türk donanmasının ortasına Hayreddin paşa, sağına Turgud, soluna da Salih reisler buyruk veriyorlardı. Haçlı donanması da en usta amirallerin elinde idi. Akdeniz hâkimiyetini temin edecek olan savaşa böyle başlandı. Donanmasının azlık olmasına rağmen, Derya Kaptan Hayreddin ilk anlardan itibaren yaptığı korkusuz atılışlarla savaşın hâkimi durumuna geçti. Teşvik edici sözlerle askerinin yiğitliklerini büsbütün arttıran büyük Türk denizcisinin yaptığı hamleler, zaten savaşmayı istemiyen Doryayı daha çok yılgın hale sokmuştu. Türk toplarile havaya uçan Venedik gemileri ve zaptedilip içindekilerin kılıçtan geçirildiği diğer haçlı tekneleri savaşın hangi sonunca gittiğinin delilleri idi. Haçlı donanması amiralı Cenevizli Dorya kararsızlıklar içinde çırpınırken, Türk kaptanı Hayreddin serbest ve cesaretli hücumlarla düşmanı sarsmakta devam ediyordu. O koca haçlı donanması perişanlık içindeydi. Büyük bir felâket muhakkaktı. Hıristiyan âlemini felâketin bu derecesinden Akdenizin sularına inmekte olan karanlıklar kurtardı. Gece; Hızırın pençesinde kıvranmakta olan haçlı donanmasına Hızır gibi imdada yetişti. Hıristiyan gemilerinden denizin diblni bulmıyanlar, karanlıktan istifade ederek her biri bir tarafa dağıldılar. Bu öyle bir kaçış oldu ki, ertesi sabah Akdenizi ışıklara boğan güneş, sularda yalnız Türk gemilerini ve o gemilerin yenilmez kaptanı Hayreddini buldu. Batının deniz dehası Cenevizli Anderya Dorya meydanda yoktu. Haçlı donanmasından ise sular üstünde yüzen teknelerden kopmuş parçalar kalmıştı.

Hayreddin paşa, bu büyük zaferi kazandıktan sonra oğlunu zafer müjdesi ve esir iki düşman amirali ile birlikte padişaha gönderdi. Kanunî, Türk gücünün denizlerdeki bu parlak zaferi şerefine şenlikler yaptırdı, büyük kaptanını mükâfatlandırdı. İşte bu zaferdir ki Akdenizi, bir Türk iç denizi haline sokmuştur. Türk denizcilliğinin bütün batıya karşı zaferi demek olan Preveze, ayni zamanda Türk ve İtalyan dehalarının denizlerdeki tecellisi sayılan Hayreddin paşa ile Dorya'nın da imtihanı idi. Netice, bu ırki sualin karşılığını en kat'i şekilde veriyordu.

Hayreddin Paşa, bu büyük savaştan sonra ölümü ânına kadar yıllarca Türk bayrağını Akdenizde rakipsiz olarak dolaştırdı. Bu yıllarda yaptığ kavgalar Preveze savaşının yanında pek ehemmiyetsiz kalır. Kanunî'nin eşsiz kaptanı, Preveze eserinin yanına bir başkasını ekliyemedi. Çünkü o büyük bozgundan sonra batı, bir daha Türk deniz kahramanının karşısına çıkmak cesaretini gösteremedi. Akdeniz yıllarca Türk bayrağının gölgesinde yaşadı. Korsan Hızır, yenilmez Türk deniz dâhisi Hayreddin paşa olarak gözlerini kapadıktan sonra da onun manevî çocukları diğer kudretli derya kaptanları Akdenizdeki Türk hâkimiyetini devam ettirdiler.

Nejdet SANÇAR

Tarihten sayfalar

Zannetme ki ecdâdın asırlarca uyurdu
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?

MEHMED ÂKİF

Anlatır, DORYA'ya sor, BARBAROS'un savletini;
Akdeniz ufkuna salmış, bu deha şöhretini...
Baş eğermiş VENEDİK DÜKLERİ, İSPANYA, ROMA...
Akdeniz dar geliyormuş bu yenilmez adama.

Kaç defa ATTİLÂ almış, ne haraçlar PAPA'dan,
Atının bastığı her yerde; bütün AVRUPA'dan.
ORLEAN şâhikasından dönen erler ROMA'ya,
İniyormuş PAPA'nın kalbine hançer komaya...
KARDİNALLER dize gelmiş bu cihan fatihine;
Dilemişler yeni baht AVRUPA'nın tarihine.

Yine bir çağ: KATOLİK ÂLEMİ dönmüş deliye;
Yürümüşler yürümüşler yeneriz belki diye...
BİR SIRAT KÖPRÜSÜ kurmuş hemen EYYUBÎ gelip;
Sonra HAÇSIZ geri dönmüş koca bir EHLİSALİP.

Bir zaman kanlara garkolmuş ufuk, dağ, taş ova,
Şanlı bir sayfayı tarihe yazarken KOSOVA

O ne günlerdi kılıçlar kına girmezdi bir an,
ÇALDIRAN ordusu galipti yıkılmış İRAN.
Dar gelirmiş koca dünya bütün âlem YAVUZ'a:
Çevrilirken granitten kaleler çevriliyor tuzla buza.
Şanlı Türk ismi bilinmez bir azapmış duyana:
Çünkü eğlence için (komşu kapıymış) VİYANA.

Korku bilmezmiş (asırlar deviren) TÜRK'ün eri:
İşte oğlum ATAMIZ böyle kazanmış zaferi.

Sadi Kemali SÖYLEMEZOĞLU

Irk meselesi

Bize bu işde düşen vazifeler

Yazan:

Hüseyin Namık ORKUN

Irk tasnifi insanoğullarının müşterek vasıflarını esas tutmak suretile yapılır. Bugün bu işi antropoloji ilmi üzerine almış bulunuyor. Antropolojinin vermiş olduğu malûmata göre Türk soyu brakisefaldir. Bu kat'î söze karşı henüz bütün Türk zümreleri arasında araştırmalar yapılmadığı gibi bu verilen hüküm de toplantılarda rey verme gibi ekseriyet hasebiledir. Daha sonra halis Türk olduğunda şüphe edemiyeceğimiz bir takım Türk zümreleri vardır ki bunlar da dolikosefaldir. Buna karşı asla Türk olmadığı herkesce malûm olan kavimler arasında brakisefaller de bulunuyor. Şu kısa izahattan da antropolojinin Türk soyunu tetkik hususunda bir esas teşkil edemiyeceği ve kafa tasına göre bir adama Türk veya gayrı Türk demenin manasız olduğu anlaşılır.

Son zamanda kan grupları ilmi de pek dikkate şayan verimler vermektedir. Bu araştırmalar neticesinde Türk kan grubu B grubundandır. Fakat henüz bu pek müsbet olan saha da çocuk vaziyetindedir.

O halde Türk soyu dediğimiz vakit kimleri kasdetmemiz icab eder?. sualine antropoloji ile değil başka bir metod ile cevab vermemiz gerektir. Bugün için kat'î bir surette esas teşkil edemiyecek ise de şimdilik Türk deyince bu dili asırlardanberi konuşan insanları bu camia içinde kabul etmemiz icab eder. Binaenaleyh dil tasnifini -Türkler için- soy tasnifine de tatbik edebiliriz. Aksi takdirde yani antropolojiyi esas aldığımız takdirde Kırgızları ve hattâ Türkmenleri dahi Türklükden çıkarmak icab etmektedir ki Türkmensiz Türk soyunu biz hatırımızdan bile geçirmemekteyiz.

Türk; soyuna ve nesline bağlı bir insandır. Orta Asyada bugün dahi maruf şecereleri bilen adamlara tesadüf edildiği gibi bir birini tanımayan iki Türk karşı karşıya geldiği vakit kendilerini takdim için adlarını, boylarını ve nesillerini söylerlerdi.

Türk cemiyeti aristokrat bir cemiyettir. Binaenaleyh asalete son derece ehemmiyet verilirdi. Avrupadaki prens, prenses, kont, baron gibi Türklerde de tegin, konçuy, tarkan, şad, yabgu gibi ünvanlar vardı. Hükümdar ailesinden olanlara yani prenslere tegin, prenseslere konçuy denilirdi. Tarkan da tıpkı kontluk gibi babadan oğula intikal eden imtiyazlı bir mevki ve ünvan idi. Fakat bu ünvan yalnız yedi göbek evlâda intikal edebilirdi. Her Türk yedi göbek silsilesini bilirdi. Yedi göbek tabiri bugün dahi Türkler arasında yaşamaktadır.

Her aile evlenmek hususunda kendi soyundan ve kendi derecesinden bir ailenin kızı ile evlenebilirdi. Yabancılardan kız alıp neslini bozanlara iyi gözle bakılmaz ve doğan çocuklara nesli bozuk manasına olarak çandır denilirdi. Bu söz bugün dahi Anadolumuzda yaşamaktadır.

Türk soyu dünyanın dört bucağına yayılmış bir soydur. Bundan dolayı bunların bir kısmı Türklüğünü kaybetmiş bir halde başka milletler içinde eriyip gitmiştir. Bugün Macaristanda Kumanların bulunduğunu biliyoruz. Bu Kuman Türkleri on yedinci asra kadar Türkçe konuşuyorlardı. Bundan sonra yavaş yavaş dillerini kaybetmişlerdir. Transilvanyadaki bugün Macarca konuşan Sekel'lerin de eski Avar Türklerinin bakiyesi olduğu isbat edilmiştir. Bütün bu Türklere Rusyada Ruslaşmış Türkleri de ilâve edersek kaybedilen Türklerin adedi mühim bir yekûn tutar.

O halde bizim bu sahada yapacağımız birinci vazifemiz koyu milliyetperver gençlik yetiştirmek ve an'anemize tamamile sadık kalmaktır. Medeniyet elbise değiştirmekle, alafrangalılaşmakla olmaz.

İkinci vazifemiz soyumuzu korumaktır. Yabancıyı ırkımızın içine sokmak Türklüğe karşı yapılan en büyük hiyanettir. Cumhuriyet kanunları da bu ciheti gözönünde tutarak yabancılarla evlenmeği meneylediği halde temiz soyuna yabancı karıştıranlara esefle tesadüf etmekteyiz.

Üçüncü vazifemiz de temsildir. Kendisini gayrı Türk zanneden bazı unsurlara aslını neslini bildirerek onlara Türklüğünü anlatmak gerektir. Türk dilini kaybetmiş unsurlara bu dili öğretmek ve Türkçe konuşmayı mecburî kılmak, mektebler açmak, konferanslar vermek suretile onlara aslını, neslini bildirmek icabeder.

Bu unsurların dışında kalmış olanlara gelince: Bunları teyakkuz ile göz önünde bulundurmamız gerektir.

Hüseyin Namık ORKUN

Kıyamet

Derdim büyük, ifşasına hiç varmıyor ağzım
Gönlümdeki boş cennete bir tek peri lâzım!

Bülbül gibi bir ses, yumuşak bir küçücük el
Allahıma yoktur edecek başka niyâzım.

Gelsin okusun bir gece bir kuş dili güfte
Çalsın ona bir yepyeni peşrev deli sâzım.

Bir vâd alarak nâfile düşsem de ümide
Caysın o güzel, geçmeyiversin ona nâzım.

Tapsam ona ben secde edip cân ü gönülden
Olsun evi kâbem, evinin semti Hicâzım!

Kâm al ki EDİP arda kalan bir küme küldür
Kopmuşsa kıyamet bile haykır: neme lâzım!

Edip AYEL

Çınar altı'nı seven bir ressamımız:

Üsküdarlı Ali Rıza

Yazan :
Prof. Dr. A. Süheyl Ünver

Resim yapan neyi sever? Bunun anlaşılmıyacak noktası yok : Resimleri, sevdiklerinin aynıdır. Hatta zevklerinin de.. Hatta yaşayışlarının da aynı... Resim de bir yazı olduğundan resim yapanlar fırçalarile kalem yerine duygularını kâğıda geçirirler. O halde resim şiir sayılabilir mi?.. Mânâsı varsa elbet!..

Bir gün ince ruhlu bir sanat meraklısı ile görüşüyorduk. Elinde bir resim vardı, henüz bitmişti. Bize dedi ki : Hiç bir servet bunu benim elimden alamaz. Fakat anlayan birisini göreyim, benim bu resimde ne demek istediğimi anladığını sezeyim, yemin ediyorum ki parasız veririm.

Biz sanatkârın bu düşüncesine şaştık. Tevekkeli değil sanatkârlar yaşarken maddeten mes'ut olamıyor, hatta yoksulluk içinde kıvranıyorlar. Yalnız onların ruhlarında engin bir zenginliğe tesadüf ediyoruz.

Size bir misâl vereyim :

Boğazda bir yalı var. Amma içindekiler mes'ut değil. Varlığın tadını acılıkta arıyorlar. Âdeta saadeti kendilerine yakıştıramıyorlar ve iğreti bir varlık içinde biribirlerini yiyorlar, denizi ve boğazı gördükleri, seyrettikleri yok. İşte kendi âleminde büyük bir varlık olan, onlarca tanınmıyan bir ressam bu yalının, çınar ağaçlarının gölgesinde resmini yapıyor. Artık ressam bu ruha sahip olmuş kadar mes'uttur: Gerçi yalının içine giremiyor, fakat ne lüzumu var. Herkes oraya girenler meydanda. Zevk yalının dışına göç etmiş. İnsanın, içi de dışı kadar güzel. Fakat ruhuna nüfuz edemeyince organlarda dolaşmak hayretten başka bir şey bırakmaz. Çok şey, içine nüfuz etmeden güzeldir. İşte ressam bunu anlatmıştır. Bu ruhu anlatabildi mi kendisini tatmin etmiştir. Mes'uttur. Dünyanın bir durak olup bir geçit olduğunu ressam çok iyi bilir. Artık o bunun üzerinde durmaz, zira heyecanını yaparken teskin etmiştir.

Bu anlattığım sanat vakasını muhayyel bir hikâye sanmayınız. O, Üsküdarda, Şemsi Paşa karakolunun arkasında bir evde geçti: Etrafta yüzü vakitsiz ihtiyarlamış bir resmi, onda genç talebesi arasında.. Karşılarında, yıkılmakta olduğu bahtsız yalının bahtiyar resmi... Bu sanat aşkiyle yanan genç talebe, gözleri hocasından dolarak hayranlığını anlatmağa çalışıyor.. İhtiyar üstat soruyor :

— Pek mi beğendin?.

— Beğenmek kelimesi, duygularımı ifade etmez efendim..

— Öyleyse al, senin olsun!..

Genç talebe, bu baha biçilmez hediyeyi kabul etmekten âdeta korkmaktadır. Fakat büyük sanatkâr :

— Ben onu sana, diyor, anladığın için veriyorum!

Genç talebe, ihtiyar üstadının minnetle elini öpüyor. Kıymetli tablosuna karşılık sanatkârın eline geçen servet, işte bu hürmet busesidir!

Ressamın eseri onun çocuğu demektir. Özel insan bile kızını onun ruhunu anlayacak birisine vermek ister. Lâkin menfaat düşkünleri kızı satarak onun bahtsızlığını ellerile hazırlarlar. O gün bir çok dersleri bir arada alan genç gerçek sanat düşüncesinde paranın yer almadığını öğrenmişti.

Acaba bu olgun insan ve ressam kimdi?

Üsküdarlı Ressam Ali Rıza! Bu olgun ve ergin üstad yalnız ressam değildi. Duygulu bir insandı. Onun resim yolunu tenkide hakkımız yoktur. Zira içinde nasıl bir âlem yaşıyorsa bozmadan ortaya koymuş. Resimlerinde âdeta içi konuşur ve bu iç anlaşılmadan ne söylense hakikatten daima çok uzakta kalınır.

Ressam Ali Rıza zamanında çok sevildi ve az anlaşıldı. Çok sevildi, çünkü son asırda Türklerde resim zevkini uyandıranların başında gelir. Sevdiklerine çok resim yapar ve armağan ederdi. İşte bugün de onun adını taşıyan resimler hâlâ aranıyor ve hâlâ seviliyor. Hâlâ resimlerine büyük ve küçük odalarda en iyi yerler ayrılıyor. Az anlaşıldı. Onun vaktinde yaşayanlar onun ne yapmak istediğini anlayamadılar Tenkitlerinin değeri olmadı. Zira ortada kuru tenkitler değil bir varlık yaşıyor. İşte bu varlık da ressam Ali Rızanın ta kendisidir. Elbet de yaşayacak, zira onu anlayanlar var.

O her yolda çalışmıştır. Onun eserleri birer tarihtir. O tarihte yurdumuzun gökleri, renkleri, suları, toprakları ve ağaçları vardır.

Tabiattan çalışmaları ayrıca bir âlemdir. O Türkün son yarım asırlık zevk aldığı ve içinde ömür sürdüğü hayatı yaşatmıştır.

[Lûtfen sahifeyi çeviriniz]

Paşabahçe çayırında bir çınar ; Ressam Ali Rıza

MİLLİ KÜTÜPHANE ARA

O, tablatta, her şeye âşıktır. Fıstık ağacını okadar sevmiş ve yapmıştır ki onu biz resminde görünce imzası sanırız. Gölgesinde oturmaktan ve uzanmaktan zevk duyduğu bir diğer ağaç da çınardır. Fıstık ağacını kayalarla beraber deniz kenarlarında ve denize hâkim yerlere sever. Çok sevdiği çınar ağaçları ise onun için, taze çayırlıkların gölgesi ile serilmiş sahibidir. O göke dal budak salmış çınarları babalarımıza benzetir ve onları hatırlar. Bir çınar geçmişlerden ona kalan bir armağandır. Öyle bir mazi ki hâlâ gölgesine sığınılabilir. Ruhu da o tomruk ve dalların uçlarındaki enginliklere kadar uzanır. Âdeta çınar, ressam Ali Rızanın kalbinin bir köşesinde bitmiştir.

Buraya koyduğumuz şu örnek Paşabahçe çayırının o pek sevdiği çınarlarından biridir.

Merhum Hocam Ali Rıza, çınarı çok sevdiğini : (gölgesi bana ağır gelmez, zira onun tomruk ve dalları bazı yüksek ruhlu insanların iradesi kadar sağlamdır. O altında kalan insanlara ağırlık vermez. Kendisine sığınanları ezmez. Sağlamdır. Dostları kendisine sığındığı kadar düşmanları da düşmanlıklarını belli edinceye kadar kendisine sığınır. Dış tesirlerden insanı korur: Güneşin yakıcı oklarından, sağanaklardan, dolulardan...

Yalnız insanlar değil, hayvan sürüleri de ona muhtaçtır. Asırlarca bir gölge desteği halinde durur. Boğazı süsleyen eski yalılar eskiyip gitti. Şimdi boğazın hâkimleri, fıstık ağaçları ve çınarlardır. Boğazın bu tabiî ve ezelî sâkinlerini boğazdan çok severim : Zira Boğaza hulya ve mânâ veren bunlardır) cümlelerile anlatırdı.

Ressam Ali Rıza'yı maalesef 21 Mart 1930 da kaybettik. Onun ruhunun heyecan kaynağı olan vücudü Karacaahmedin çok sevdiği ve resimlerini çok yaptığı servilerin gölgesinde yatıyor. Fakat onun ruhunun ergin ve enginliği hâlâ aramızda..

Ressam Ali Rızayı tanımak ve sevmek bir insanın kendisini tanıması, sevmesi demektir. Bize bizi tanıtan bu büyük Türk sanatkârına saygıyı, kendimize saygı biliriz.

Pr. A. Süheyl ÜNVER

Halk edebiyatının meçhul bir cephesi :

BOZLAKLAR

Yazan : **Salâhattin KUTLU**

Folklorla uğraşan üstatlarımızın hemen hiç temas veya tesadüf etmedikleri bir kısım halk edebiyat mahsulleri vardır ki, bunlar kütüphanelerdeki mecmualarda mevcut olmıyan ve şimdiye kadar bize öğrettikleri nazım şekillerinden ayrı şeylerdir.

Bunlar, mani, koşma, destan, varsağı vesaire gibi nazım şekillerinden ibaret olmayıp, fevkalâde cazip, canlı ve heyecanlı mevzulara malik romanlardır. Fakat derhal şunu da ilâve edelim ki bu romanların Türklerin islâmiyete girişlerini atkip eden asırlarda, dinî birer gayretle yazılan veya uydurulan, Battalname, Danişmendname, Hamzaname gibi eserlere hiç bir benzerliği veya yakınlığı yoktur ve bunlar ekseriya lâdinî mevzuları ihtiva ederler.

Yurdun bazı yerlerinde Bozlak, bazı yerlerinde Köseli, bir kısım çevresinde de Çapana adı verilen bu romanların en bariz hususiyetleri şunlardır :

1 — Şifahîlik.

2 — İntişar sahasının genişliği.

3 — Vakaların; mekân zaman ve eşhas gösterilerek doğrudan doğruya realiteden alınmış olması.

4 — Mevzuların çok şümullü ve teferruatlı olması.

5 — Bilhassa samimiyet.

1 — Saltanat idaresinin en affedilmiyecek şeylerinden birini teşkil eden, halkı ve bilhassa köylüyü cahil bırakmak siyasetinin tabiî bir neticesi olarak hislerini ve fikirlerini yazı ile ifade edemiyen geniş bir halk tabakası; gördüğünü, düşündüğünü ve duyduğunu köy odalarının üstü hasır örtülü peykelerine yaslanarak veya asker ocağında kaputunu çenesinin altına kadar çekerek karşısındakilere anlatmağa çalışmıştır.

Kendisinden birçok halk romanı dinlediğim ve zaptettiğim, Pazarcığın Sarılar köyünden seksen altılık İsmail Dayı :

— «Beğim!» diye anlatıyordu. Bunları sana gönül eğlendirmek veyahut şehirlileri köylünün haline acındırmak için söylemiyorum. Bunların bir kısmı şimdi sınırlarımızın dışında kalan eski topraklarımızda geçmiş. Benim babamdan, onun da dedesinden işittiği bu vakaları biz birbirimize geçmiş günleri yeniden yaşamak zevki için anlatırız.»

Ve sonra içini çekerek devam ediyordu:

— «Selim efendimizin [Selimi salis] zamanında Hacca niyet eden, Hacılar köyünden Abdülhalim ağanın İstanbulda başından geçen çapanasını siz şehirliler belki de duymamış, belki de duymuş olsanız bile masal, hikâye deyip geçmişsinizdir. Lâkin biz köylüler bu vakayı dışarı çıkan her hemşeriye anlatır ve onu delikanlılara bir ibret dersi olarak gösteririz.» (*).

2 — 934 te Gaziantep'in Pazarcık kazasında ihtiyar bir köylünün ağzından işittiğim bir bozlağı beş sene sonra Hatayın Akbez köyünde ve daha önce de Sivasın köylerinden biri olan Tozanlı nahiyesinde başka başka kimselerden dinlemiştim. Nihayet son yıllarda tesadüf ettiğim, Keşan, Çanakkale ve İzmirli askerlerden de duyduğum bu köselinin Gaziantepli kahramanı, ve onun bir taraftan hislerile, diğer taraftan muhitile yaptığı mücadelelerin safahatı, muharrirlerine şöhret ve menfaat temin eden münevver tabakaya ait romanların en kabadayılarile rekabet edecek bir kudrete maliktir ve aynı kudret sayesindedir ki bu ve buna benzeyen bozlaklar birçok hususlarda köylünün şahidi, mürşidi olabilmektedir.

3 — Ahmet bey bozlağı; Munbuç vadisinde, Abdülhalim ağa çapanası Pazarcık ve İstanbul mıntakasında, Dayıoğlu köselisi Harputta cereyan etmiş olmakla beraber, Kırklarelinde, Rizede veya Orhangazi köylerinde yaşıyan bütün halk için o semtlerin veya şahıs isimlerinin değişmesine ve vakaların seyrinde en ufak bir tebeddül olmasına ihtimal yoktur.

4 — Bu iddiamızı bilhassa misâl olarak bazı meşhur bozlakları anlatırken ispat etmiş olacağız.

5 — Yerine göre şiirle veya nesirle nakledilen şifahî halk romanlarında en mühim mevkii işgal eden şey samimiyettir. Bozlakçıların en korktukları günah, anlattıkları bir vakaya her hangi yeni bir sahne ilâve etmek veya vakanın seyrindeki bütünlükten uzaklaşmaktır.

Salâhattin KUTLU

(*) Abdülhalim ağa çapanasını gelecek yazılarımızda anlatacağız.

Şaman yakarışları :

Altay karşısında

Yazan :

Turodar TURERGİ

Gün-yıldızı Çobanyıldızı'na yolveriyor, karanlığın uyumayan yıldızına... Dağsırtı, zincirinden kurtulmuş altın-dalgayı andırıyor. Alev-beşikli doğuşun yangın-çağlıyanları içinde büyük gidişini seyrediyorum, ey Tanrısal.. İmrenirim, o atılgan ve kutsal kıvılcıma ki, sönerken bile, arkasında, böyle bir yalın-denizi bırakabilir.

Yalnızlığın derinliği ölçüsüzleşiyor. Ovaya yüzen son kuş-kanadında külünden silkinmiş diri-kor-soluyuşu var. Görüyorum : yükseklerde açılan bir kanadın ne inişi olabilir, ne de yokuşu.

Ben bu dağın kaynaklar seslenen eteklerinde dolaşırken tepelerinin ululuk-pırıltısı gözlerimi kamaştırırdı. Tepelerdeyim, şimdi.. Onun için ovaların yeşil-buğusu büyülü ağlarını gönlümün büyük yalnızlığına dökebiliyor.

Nekadar kimsesizleşmiş bu çıplak ve yeşil-delisi dağ tepesi... Soluğu kesilmiş çalı, benzi uçmuş ot, kaya-gölgelerinde dinleniyor. Bir bekleyiş bu, yeni bir diriliş ve hız-düşü bu... Bu tepeler, bu sırtlar olmaydı, yaratıcı şaşkın neme kim yol gösterecekti?

Nekadar küskün ve yıldırgan bir bakışı var, bu dağın. Yalnızlık, dişi-kartal kanadından dökülen ürpertici iri gölge gibi kayalarının somurtkan buruşuklarını doldurmuş.. Her pusulu bakış üzüyor ve sinirlendiriyor bu dağı.. Kendi büyük acısı ile başbaşa kalmak istiyor bu dağ.. Acısını durulandırmak istiyor bu dağ. Yüksek'in ve yalnız'ın alınyazısı, budu rişte... Kayalarının sert çitini aşamayan; ağır yemiş-dalının serinliğine kavuşamaz.

Ben, artık dağımdan ayrılıyorum, ey Tanrısal.. Ovalarıma iniyorum, artık.. Sert benliğimin tozunu akkayın'ın ayağına gürüyorum. Bak, kısır kuruntularımın tozu, şimdi nasıl, kara dalın yeşil çırağını uyandıracak.. Gününü özliyen tohumlar, bekliyor, liyor beni artık...

Turodar TURERGİ

Konya

«Gez Dünyayı, gör Konya'yı.»
— Türk atalar sözü —

I

Gezdim, tarih boyunca, her yerini dünyanın;
Görmedim, güzellikte, bir eşini KONYA'nın!
Vatanın göbeğinde, zümrüt gibi, bir saha;
Ufkunda minareler secde eder Allah'a!..

***

Asırlarca Türklüğün ağartarak bahtını,
MEVLÂNA CELÂLEDDİN kurmuş burda tahtını!
Kâinat ona âşık, ben onun için deli,
Onun aşkıyla yandı: SEYDİ HARUNU VELİ (*)!..

***

Yüz sürdüm dergâhına bu yüce aşk erinin,
Ruh oldum huzurunda bu cihan serverinin!
Kıyam etmiş babası - oğluna bencileyin,
Dedi, gaipten bir ses: «Kabul oldu dileğin!»

***

Nice âlim, şâiri sıcak koynunda saklar,
Şu mübarek türbeler, şu mukaddes topraklar!
Sorsan birer efsane anlatacak şu evler,
İçimizde: KEYKUBAT, KEYKÂVUS, KEYHUSREV'ler!..

***

Âşıklar muradına erer «MURAT DAĞI» nda,
Kumrular aşk fısıldar: HAVZAN MERAM BAĞI'nda!
Anlattılar geçmişte olup biten işleri,
Vecdiçinde rakseden MEVLEVÎ DERVİŞLERİ!..

II

Türk eli, Türk zekâsı tebcil olunsun diye,
Mührünü kazmış ceddim: Mermer, fayans, çiniye!
Bir kul eseri değil, sanki kudret yapısı;
İNCE MİNARE ile KARAHITAY kapısı!..

***

Birer deha anıtı: Kubbe, hamam, saraylar;
Üstüne titreyerek doğar güneşler, aylar!..
Olmüş ceddim san'atın, san'atkârın hâmisi,
Söyler bunu her SELÇÜK medresesi, camisi!..

***

Adı dillerde gezer KONYA'lı yiğitlerin,
ALÂATTİN TEPESİ türbesi şehitlerin!
Soyumuz, arı duru, ALP ARSLN'ın soyundan;
İçin, bağrı yanıklar «ÇAYIRBAĞI SUYU» ndan!

***

Ebedî Türk Yurdunun ey ilâhî beldesi!
Çınlar kubbelerinde ırkımın erkek sesi!
TÜRKİSTAN'da, KAFKAS'da seni hasretle andım,
MEVLÂNA'nın aşkıyla ben de tutuştum, yandım!..

İskenderun - 14/2/1942

Cemal Oğuz ÖCAL

(*) Konya'ya bağlı Seydişehir kazasının bânisi ve Mevlâna Celâlettin Rûmî Hazretlerinin hemşerisi olan zat.

Çınaraltının Millî romanı

G Ö Ç

Çınaraltı gelecek sayısından itibaren Yusuf Ziya ORTAÇ'ın Göç isimli romanını tefrikaya başlayacaktır. Bu eserile Türk dilinin en güzel örneğini veren Yusuf Ziya ORTAÇ üç senedenberi en titiz bir san'atkâr itinasile çalışıyordu.

G Ö Ç

Millî hayatımızın hususiyetlerini eşsiz bir kudretle belirten, yerli tipleri canlandıran, ruhumuzun en derin köşelerine sokularak ıstıraplarımızı, kederlerimizi, ihtiraslarımızı kucağında toplayan tek eserdir.

Sanat bahisleri: Çınaraltı, S. 32, 14 mart 1942, s 14.

Öz Şiir nedir?

Yazan : **Edip AYEL**

Kelimeler, henüz meçhul kalan bir kanunun emrettiği tarzda mısrada yer alırlarsa yeni bir kıymet kazanmakta ve içimizde öyle nefis bir haz uyandırmaktadırlar ki bu hazzın kalitesi herhangi bir manzumeyi okuyup anlamaktan veya beğenmekten doğan haz ile kıyas kabul etmiyecek kadar yüksektir.

Bu nefis heyecanı uyandıran mısra veya kıt'ayı tahlil edersek yüksek bir fikrin veya orijinal bir hayalin karşısında bulunmadığımızı da hayretle görürüz. Buna rağmen bu heyecan ilâhî bir mahiyeti haizmiş gibi bizi vecd ve istiğraka sevketmiştir. Sanki ruhumuzun semasını kaplıyan siyah bulutlar birden delinmiş ve fezanın mavilikle-rine doğru pencereler açılmıştır.

Bizde bu heyecanı uyandıran mısraların bazan manasız oluşu bile hazzımızın derecesini azaltmaz. Hattâ mısradaki his ve hayalleri beğenmesek bile yine bu hazzın tesirinden kurtulamayız. Şurasını da ilâveye lüzum vardır ki bu haz her satırda değil manzumenin yalnız bazı mısra veya kıt'alarını okuduktan sonra duyulur. O mısralar zihnimizde semadaki yıldızlar gibi ihtizaz ederler. İçimize sinerler ve bizi âdetâ büyülerler.

İşte herhangi bir manzume şiiriyetini bünyesinde şualar neşredici, büyüleyici bir realitenin mevcudiyetine borçludur ki ona da «öz şiir» denmiştir. Fikir, his ve hayalden evvel bir manzumede bulunması icabeden şey işte bu «büyüleme» hassasıdır. Tarif ve izaha gelmiyen bu «sır» anlaşılmaz **duyulur.**

Şu halde bir manzumeyi manasını anlamak için değil, sırrını duymak, büyüsü ile büyülenmek için okumalıdır.

Bir manzumenin «öz şiir» seyyalesini taşıyabilmesi manzumedeki his ve hayallerin derinlik veya güzelliği ile alâkadar değildir dedik. Şairden okuyucuya geçen bu «seyyale» his, fikir ve hayallerden değil şairin şairlik haletinden doğar.

«Öz şiire» misal olmak üzere birkaç mısra:

Söyle ey Tanrı, dizlerin nerede?
Cenab

Güldün, bu gülüş benden eziyet gibi geçti
Hâmid

Ne beklerim yolun üstünde böyle her akşam?
Hüseyin Siret

Ötme ey bülbülü âvaré ki hicran uyusun.
Faik Âli

Öz şiiri teşkil eden bu esrarlı seyyaleyi bize nakleden manzumedeki musiki unsurudur.

Şiirin musikisi lâfza ait bir musikidir. Lâfzın ihtizazıdır. Fakat bahsettiğimiz seyyale geçmedikçe kelimeler ihtizaz etmez. O seyyale ise hakikaten şair olan sanatkâr kimselerden doğar. Fransız şairlerinden bu seyyaleye en çok sahip olan Racine'dir. Bizde ise **Fuzuli, Naili, Hâşim** ilk önce hatıra gelenlerdir.

Bu «öz şiir» meselesi bizde hakkiyle anlaşılmamıştır. Öz şiiri ince hayaller, güzel teşbihlerde arıyanlar var. talâkki doğru değildir. «Öz şiir» çak ve çamurdan tecrid edilmiş altın zer relerine benzetilebilir. Öz şairin büt faaliyeti bu altın zerrelerini, yani öz şiiri, bulundukları sahadan toplay yıkadıktan sonra bizim kamaşan gö lerimizin önüne koymağa çalışmak ibarettir.

Başka bir teşbihe müracaat ede öz şiiri bir pırlantaya benzetelim. pırlantanın bir yüzük üzerine konu muş olduğunu farzedelim. Bu pırla taya yuvalık vazifesi gören yüzük halkası manzumenin nesre kaçan k mını temsil ederler. Bu yuva ve ha ne kadar hafif, ne kadar ince olursa p lanta o kadar göze çarpar ve parıld «Öz şiir» incilerden mürekkep bir g danlığa da benzetilebilir. Kıymet cilerdedir, onları birleştiren zincir değil (yani manada değil).

Son bir teşbihe daha müracaat ed ceğiz. Manzumeye bir gül diyelim: o gülün yapraklarını birer birer kop rıp atsak bile ellerimize. üstümüze lün kokusu siner. İşte bu sinen ko «öz şiir» e kıyas edilebilir. Koparıla yapraklar ise mana, his ve hayal ibarettir ki nesrin terkibine giren un surlardır.

Öz şiir bizde musikinin bırak tesire benzer bir tesir bırakır. Mar müphem olan şiirler müzikal kaldı kıymetlerinden birşey kaybetmez Fakat şiirde (ibham) meselesi ayrı bir mevzu teşkil eder.

Seçme, güzel şiirler

Niçin?

- Kerime Yund'a sevgilerimle -

Coştu yine içimden sevgiyle dolu hisler,
Sana aşkı anlatan gözlerimin rengi!
Mehtabın dalgalarda yarattığı akisler
Gönlümün bestesidir, aşkımın ahengiyle.

Bazı akşam dolarım sulara derin derin,
Sızlar kalbim bu geçen ayrılık günlerinde.
Bir rüzgâr okşamıyor alnımı serin serin,
Çift örgülü saçının ahenkli tellerinde.

No bir hayal görünür ve ne de sesin gelir,
Yavuklum diye diye yanarım için için.
Bu gurbet akşamında aşkım sana yükselir,
Ufuklardan görünmez ve seslenmezsin niçin?

Sadık ÖZKAN

Ayşem

Gönlüme sevgiden çelenkler ördün,
Kokun benliğime doluyor Ayşem.
Aşk bağından geçtim; güllerin verdin,
Sensiz o güllerin, soluyor Ayşem.

Gün biterken kalbe, göçüyorsun ah!
Elde hayat tası, içiyorsun ah!
Yaklaştıkça benden, kaçıyorsun ah!
Billâh gözüm sende, kalıyor Ayşem.

Bil garip gönül bil, güller açıyor,
Gel garip gönül gel, yarin geçiyor,
Ufka bakan gözlerim seni seçiyor;
Gül garip gönül gül, güliiyor Ayşem.

Gönül kapısını açtım sana yâr!
Gönül mahsulümü biçtim sana yâr!
Bütün çiçeklerim saçtım sana yâr!
Sensiz bağım, viran oluyor Ayşem.

Gün gelir göz yaşım silemem mi ben?
Gün olur kalbine, dolamam mı ben?
Ümit düşmüş suya, ölemem mi ben?
Sensiz güller bile ölüyor Ayşem.

Gönül! aşk her kalbi kanatır sanma,
Bülbül! aşk her kalbi ağlatır sanma,
(Fa-Kir) gurbet elde unutur sanma,
Her an hayaline dalıyor Ayşem!

Fahri - KIR'AL
Balmumcu

Koş Gel Çınaraltına

- Muhterem hocam Hikmet İLAYDIN'a -

Ey arkadaş durma öyle ırakta,
Koş yoldaşım koş gel Çınaraltına,
Umman ol coş akma bir dar arıkta,
Koş yoldaşım koş gel Çınaraltına!

Orda çalar Türk ozanı sazını,
Gel kucakla ülkümüzün kızını,
Yazacaksan gel burda yaz yazını,
Koş yoldaşım koş gel Çınaraltına!

Dertli olan orda üfler neyini,
Âşık olan orda çeker yayını,
Orda bağla şahlanan al tayını,
Koş yoldaşım koş gel Çınaraltına!

Ak çınarda altın destan yazılı,
Saflarında öz Türk oğlu dizili,
Gölgesinde «Ülkü yolu» çizili,
Koş yoldaşım koş gel Çınaraltına!

Necip SÖZMEN
İzmir

Huduttan Mektup

Anne; için yanmasın,
Uzakta kaldım diye.
Sizlerden ayrılarak
Engine daldım diye.

Göğsümü siper ettim
Yurdu yaşatmak için.
Yan bakan her düşmanı
Vatandan atmak için.

Silmek için süngümün
Yirmi yıllık pasını.
Sınırda bekliyorum
Düşman saldırmasını.

Eğer ölürsem burda
Göremeden yüzünü.
Hiç bir gün kaplamasın
Bir damla yaş gözünü.

Çünkü şehit olarak
Gömülmek bu vatana,
Şereflî bir taç olur
Can veren kahramana!

Baki ÖNGÜN

MİLLİYETÇİ DERGİLER